

Glimmerdāles Tonje

Marija Parra

No norvēģu valodas tulkojusi **Jolanta Pētersone**

Ilustrējis **Reinis Pētersons**

Liels un mazs, 2021

ISBN: 978-9934-574-71-9

Sinopse

Grāmatas galvenā varone ir Tonje, vienīgais bērns Glimmerdāles ielejā. Viņas moto ir „ātrums un pašpārliecība”. Viņai patīk traukties no pakalniem ar slēpēm vai ragavām, dziedot pilnā rīklē. Viņa labprāt pavada laiku ar Gunvalu, kuram ir 74 gadi un kurš ir viņas kaimiņš, krusttēvs un labākais draugs. Viņš spēlē vijoli un ir lielisks pavārs. Viņam ir arī galdnieka darbnīca, kurā viņi abi ar Tonji nemitīgi kaut ko meistaro. Vienīgais, kā Tonjei pietrūkst, ir citi bērni. Kādreiz katrās brīvdienās Glimmerdāles kempingā sabrauca kaudzēm bērnu, ar kuriem Tonje varēja draudzēties. Bet tad kempingu iegādājās drūmais Klauss Hāgens, pārdēvēja to par Hāgena Veselības ligzdu, „klusāko vietu valstī”, un aizliedza viesiem ņemt līdzī bērnus. Ja nebūtu Gunvala, Tonjei būtu aiz garlaicības jāmirst vai nost.

Kādu dienu Gunvalam pienāk vēstule, kas viņu satrauc un apbēdina, taču viņš atsakās Tonjei par to stāstīt. Bet pats slepus to lasa bieži, un vēl arī kādu grāmatu zaļos vākos. Kad Gunvals nelaimīgi salauž gūžas kaulu un nonāk slimnīcā, Tonje atklāj, ka zaļā grāmata, kuru viņa ir redzējusi Gunvala rokās, stāsta par meiteni Heidi. Tonje Gunvala uzdevumā nosūta slepenu vēstuli, un pēc kāda laika Glimmerdālē ierodas nepazīstama sieviete ar milzīgu suni, ienāk Gunvala mājā un paziņo Tonjei, ka turpmāk viņa var uz šejieni nenākt. Tā atklājas, ka visi Glimmerdālē glabājuši kādu noslēpumu, proti: Gunvalam ir meita Heidi, kura ir uzaugusi šajā ielejā un kuras vārdu Gunvala klātbūtnē neviens nav drīkstējis pieminēt kopš tā laika, kad meitenes māte viņu no ielejas aizveda. Pagājuši jau trīsdesmit gadi, visu šo laiku meita un tēvs nav sazinājušies. Tagad Heidi ir atbraukusi un nolemj, ka Gunvala māju pārdos. Tonje neko tādu pat negrasās pieļaut. Kas gan būtu Glimmerdāle bez Gunvala? Taču Tonje nekrīt izmisumā, viņa par savu labāko draugu cīnās visiem spēkiem. Un smagos brīžos nebaidās uzdot nepatīkamus, bet svarīgus jautājumus. Viņa arī atgādina Gunvalam pašu svarīgāko – proti, ka pieaugušo izraisītos samežģījumos nekad nedrīkst vainot bērnu. Pateicoties Tonjes drosmei neklusēt un runāt to, ko liek sirds, vairāki pieaugušie atgūst kaut ko tādu, ko domājās zaudējuši uz mūžu. Un Glimmerdālē atkal skan smiekli un vijole.

Grāmata piemērota sākumskolas vecuma bērniem, sākot no 7 gadu vecuma.

Noskaties īsu video par grāmatu [šeit!](#)

Par autoriem:

Marija Parra (*Maria Parr*, 1981) ir norvēģu rakstniece, kas bērnu literatūrā debitēja 2005. gadā. Pēc maģistrantūras studijām Bergenas Universitātē Marija Parra strādāja par vidusskolas skolotāju, bet jau kopš 2012. gada viņa nodevusies tikai rakstniecībai. Viņas pamatīgajiem, sižetiski un emocionāli aizraujošajiem stāstiem piemīt īsts skandināvu literatūras gars – drosme, draudzība, fantāzija. Ne velti Parras stils, meistarība un humānisms bieži tiek salīdzināts ar Astridas Lindgrēnes darbiem. Autore ir saņēmusi vairākas prestižas norvēģu literārās balvas, kā arī Skolu bibliotekāru asociācijas balvu. Rakstnieces spēja runāt par smagām tēmām, nezaudējot humoru un labestību, ir apbrīnojama. Latviešu lasītāji par to varēja pārliecināties jau grāmatās „Vafeļu sirdis” (2016) un „Vārtsargs un jūra” (2019), pēc kuru motīviem veidotas arī režisora Jāņa Znotiņa izrādes bērniem. Stāstā „Glimmerdāles Tonje” ir daudz trakulību un jautrības, un vienlaikus tas ir stāsts par sirdssāpēm, pārpratumiem, ilgām un lielu mīlestību.

Jolanta Pētersone (1978) tulko no norvēģu, zviedru un krievu valodas. Latvijas Kultūras akadēmijā viņa ieguvusi humanitāro zinātņu bakalaura un maģistra grādu, studējot Latvijas-Norvēģijas starpkultūru sakarus un kultūras teoriju, norvēģu valodas zināšanas guvusi arī Bergenas Universitātesursos. Tulkotāja aktīvi seko līdzī norvēģu bērnu literatūras jaunumiem, saskatot un piedāvājot izdevējiem tieši to, kā pietrūkst latviešu literatūrā – piemēram, sižetiski un emocionāli bagātu prozu. Ļoti veiksmīga bijusi Pētersones sadarbība ar izdevniecību „Liels un mazs”, iesakot un īstenojot vairākus norvēģu bērnu literatūras tulkojumu projektus. Četras Ērlena Lū grāmatas par autokrāvēja šoferi Kurtu un viņa ģimeni latviski iznāca vienā sējumā ar nosaukumu „Kurts četrās grāmatās” (2009) un guva panākumus Bērnu žūrijā, īpaši uzrunājot zēnu auditoriju. Tieši šajā auditorijas grupā interesi un lasītprieku izraisīja arī viņas kvalitatīvajā tulkojumā izdots, asprātīgais Ingvara Ambjēnsena stāsts „Samsons un Roberto”. Pētersone tulkojusi emocionāli spēcīgo, paaudžu saikni stiprinošo Ulfa Starka grāmatu „Bēguļi” (2020), Marijas Parras „Vafeļu sirdis” un „Vārtsargs un jūra”. Tulkojot Kristīnes Rūšiftes bilžu grāmatu „Visi skaitās” (2020), viņa ieviesusi latviešu bērnu grāmatniecībā jaunu žanra apzīmējumu – mudžgrāmata. Prasmīgi sastādījusi un tulkojusi norvēģu tautas pasaku izlasi „Uz austrumiem no saules un rietumiem no mēness” (2010).

Reinis Pētersons (1981) bērnu grāmatu ilustrācijā debitēja 2007. gadā, un jau 2008. gadā saņēma Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu par ilustrācijām Stīvena Džeimsa grāmatai „Zelta pods” (2007). Vairākas viņa ilustrētās grāmatas ieguvušas arī „Zelta ābeles” balvas. Mākslinieks ir strādājis pie vairākām animācijas filmām, kas piedalījušās kinofestivālos visā pasaulē, ar Lielo Kristapu pagodināta gan viņa režisētā un zīmētā filma „Ursus”, gan mākslinieka darbs sērijā „Lupatiņi”. Arī 2021. gadā mākslinieks saņēma Jāņa Baltvilka balvu par neseno veikumu – ilustrācijām Ineses Zanderes garstāstam „Puika ar suni” (2021), Anti Sāra grāmatai „Perts sprukās” (2020) un Daniila Harmsa dzejoļu krājumam „Ļoti briesmīgs notikums” (2020). Mākslinieks bijis nominēts arī Astridas Lindgrēnes memoriālajai balvai un Hansa Kristiana Andersena balvai. Reinis Pētersons zīmē aizraujošas galda spēles un ir bijis arī scenogrāfs Latvijas Leļļu teātrī, veidojot tēlus un skatuves noformējumu dažādām bērnu izrādēm. Viņš katram darbam mēģina atrast unikālu vizuālo piegājienu, lai darba procesā pats varētu apgūt arī ko jaunu. Grāmatas „Glimmerdāles Tonje” ilustrācijās ir izmantota grafiska rastra un spurainu līniju saspēle, kas sasauca ar stāsta galvenās varones, Tonjes, spuraino raksturu. „Glimmerdāles Tonje” ir Pētersonu ģimenes kopdarbs – tulkotāja Jolanta Pētersone ir Reiņa sieva.

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

Uzdevums „KUR DZĪVO TONJE?”

Noskaidro, kur norisinās grāmatā aprakstītie notikumi.

1. Vietas nosaukums.
2. Atrodi grāmatā (5. nodaļā), kā sauc trīs kalnus, kurus Tonje redz katru dienu.
3. Kādā valstī šī vieta atrodas? Atrodi valsti Eiropas kartē!
4. Vietas raksturojums – klimats, apdzīvotība, cilvēku nodarbošanās, dzīvnieku un augu valsts.
5. Pastāti, kas šajā vietā tev šķiet interesants? Vai tu gribētu ceļot uz šo vietu?

Saruna „JA VECĀKI UN BĒRNI NEDZĪVO KOPĀ”

Pārrunā ar vecākiem šos jautājumus.

- Kā tu saproti vārdus, ko vecais Nilss saka Tonjei:
- Tā nekad nav bērna vaina.
 - Kas nekad nav bērna vaina? – Tonje jautā, aizturējusi elpu.
 - Viss. Visas aplamības, ko pieaugušie sastrādā.

Vai bērni var būt vainīgi pie tā, ka vecāki šķiras?

Vai cilvēki var uzturēt draudzīgas attiecības, ja viņi ir šķīrušies?

Kāpēc Ūle ir tik agresīvs?

Kā tikt galā ar zaudējumu? Vai tu piekrīti šai domai:
„Kad cilvēks raud, daļa bēdu iztek ārā, un tad viņu ir vieglāk mierināt”?

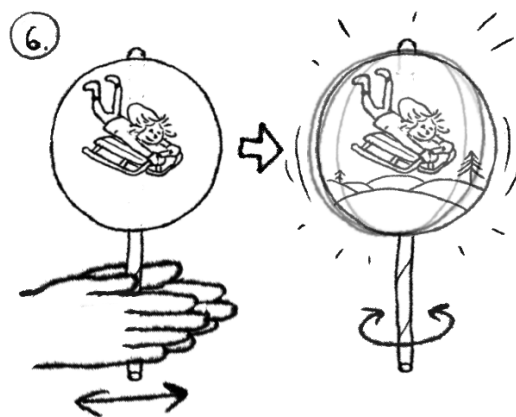
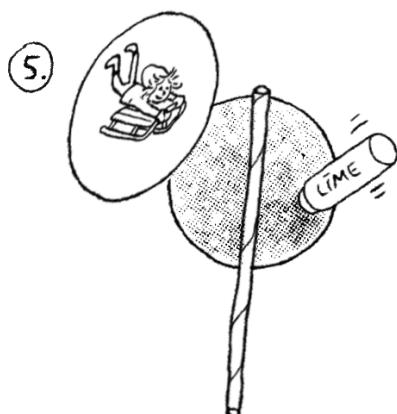
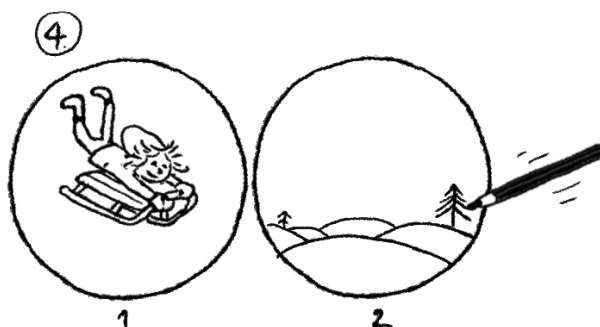
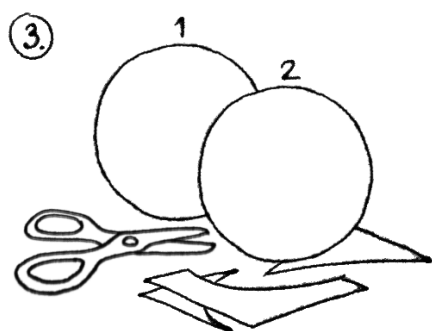
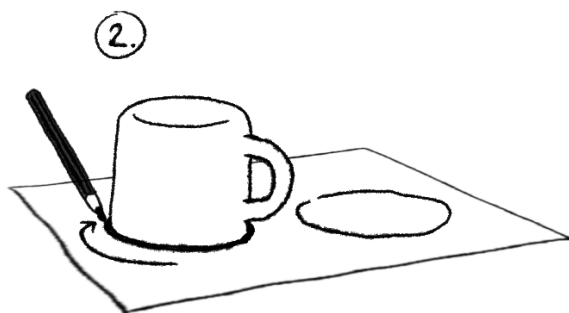
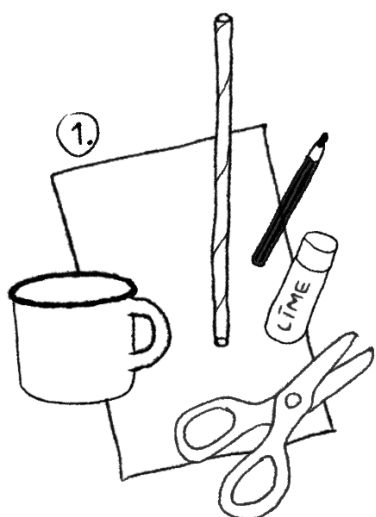
Kāpēc Gunvals ar Heidi nespēj sarunāties 30 gadus?
Kā tu atbildētu uz jautājumu: „Vai cilvēks var domāt par kādu, kuru viņš nekad nepiemin?”

Kā tu saproti šo izteikumu: „Nevienam dzīve nav tikai vienkārša.”

UZDEVUMI UN AKTIVITĀTES

Praktisks darbs „TONJES BRAUCIENS AR RAGAVĀM”

Izgatavo kustīgo attēlu „Tonjes brauciens ar ragavām”. Tev jāuzzīmē 2 vienādi apli, jāsameklē kokteiļa salmiņš vai garāks bambusa kociņš. Vajadzīga līme un šķēres. Uz viena apļa uzzīmē Tonji ragavās, uz otra kupenu. Izkrāso. Salīmē apļus kopā tā, lai zīmējumi ir ārpusē, pa vidu ievietojot kokteiļsalmiņu vai bambusa kociņu. Ja ātri virpināsi starp plaukstām savu darinājumu, varēsi redzēt, kā Tonje iekrīt kupenā.

Uzdevums „GUNVALA VĒSTULE”

Iztēlojies, ka tu esi Gunvals un raksti vēstuli savai meitai Heidi. Kas tajā varētu būt teikts? Uzraksti šo vēstuli!

Pārruna „NEBAIDIES NO SAVĀM BAILĒM”

1. „Tonje klieudz, vienlīdz sajūsmināta un nobijusies. Ātrāk, ātrāk, ātrāk.”
2. „Viņa ir tik neganti nikna, ka baidās no tā, ko varētu izdarīt.”
3. „Gunvals nemirs, bet pamēģini to ieskaidrot vienam vecam āpsim, kurš nekad agrāk nav bijis slimnīcā. Viņš ir gluži kā prātu zaudējis.”
4. „Tonje Glimmerdāle tik neprātīgi baidās no suņiem, ka viņai vai sirds stājas.”

Ko Tonje dara, lai pārvarētu bailes, dusmas vai aizvainojumu? Salīdzini Tonji ar sevi.

1. „Kad cilvēks ir uz slēpēm, ir svarīgi dziedāt. Tajās reizēs, kad viņa lec no Vešlehammarena, Tonje dzied tik skaļi, ka ieplakā pie Midāgshorna saslīd nelielas lavīnas.” Kādu dziesmu tu dziedātu, ātri traucoties no kalna?
2. „Vijoles skaņas itin kā ielavās viņas sirdī un visu dara mazliet vieglāku.” Kādu mūziku tu klausītos, ja būtu bēdīgs vai sadusmojies?
3. „Patiesību sakot, tieši šobrīd viņa jūt degošu vajadzību notriekt naudu muļķībām. Viņi nopērk desmit lielas krēma smalkmaizītes ar krietni daudz olu krēma.” „Tētis pusdienās ir pagatavojis ziemeļbrieža frikadeles no bundžas. Skaidrs, ka viņš to izdarījis tāpēc, ka Tonje ir bēdīga. Viņa nezina neko, kas būtu garšīgāks par šīm frikadelītēm.” Vai kārumi un mīļākais ēdiens tev palīdz nomierināties? Kas tev garšo vislabāk?
4. „Viņa nedzird ņurdienus tepat pie auss, jo viņas galvā ir tikai „Melnīt, Melnīt, āzīt mans” un Gunvals, un šokolādes dzēriens no īstas šokolādes tāfelītes.” Vai tu mazāk baidies, ja domā par draugiem un lietām, kas tev patīk?
5. „Ir tikai upe, upe, upe. Nevienas citas skaņas. Nevienas citas domas.” Vai pastaigas dabā, kustības, sportošana tev palīdz justies labi?

Pastāsti, no kā baidies tu, un kā tu pārvari savas bailes un citas sliktās emocijas? Izdomā un uzraksti tādu uzrakstu (saukli), kas cilvēkus rosina nebaidīties.

Uzmanības uzdevums „ATCERIES STĀSTU”

Pārbaudi sevi, vai uzmanīgi lasīji grāmatu! Izvēlies pareizo atbildi!

Kas ir grāmatas galvenais varonis?

Tonje

Heidi

Gunvals

Gunvals ir Tonjes ...

kaimiņš

ienaidnieks

krusttēvs un labākais draugs

Kas ir Klauss Hāgens?

lopkopis

kempinga īpašnieks

frizieris

Gunvals un Heidi spēlēja ...

čellu

vijoli

arfu

Tonje sakāvās ar ...

Ūli

Brūru

Giti

Gunvals salauza gūžas kaulu un potīti, jo ...

nokrita no koka

aizķērās aiz kafijas kannas

aizķērās aiz akmens

Heidi un Gunvals satikās, spēlējot vijoli...

koncertzālē

baznīcā

mājās

Tonje stāsta noslēgumā svinēja savu ...

10. dzimšanas dienu

8. dzimšanas dienu

9. dzimšanas dienu

Uzdevums „TROĻĻI DEJO”

Tonjei patika dziedāt, klausīties Gunvala vijoļspēli, sacerēt stāstus par troļļiem. Norvēģu komponists Edvards Grīgs ir uzrakstījis mūziku lugai „Pērs Gints”, kurā notiek Pēra Ginta sastapšanās ar troļļiem. Noskaties baleta izrādi “Pērs Gints” [šeit](#), vai apmeklē to Latvijas Nacionālajā operā un baletā.

Uzdevums „TURPINI STĀSTU”

Stāsta beigās Heidi un Gunvals satikās. Kas notiks tālāk? Uzraksti vai pastāsti!

Saruna ar tulcotāju Jolantu Pēteroni

Kā tu kļuvi par tulcotāju?

Laikam jāsāk ar to, ka esmu liela lasītāja. Lasu kopš piecu gadu vecuma, daudz un ar prieku. Mācoties skolā, man neienāca prātā, ka varētu kļūt par tulcotāju, bet jau tad man patika domāt par valodu, par gramatiku, par vārdu izcelsmi, par to, kā sinonīmu izvēle ietekmē noskaņu teikumā, un tieši kas ir tas, kas mani valdzina konkrētā tekstā. Mani iepriecināja un joprojām iepriecina autoru spēja pakļaut valodu savai gribai; un ne tikai valodu, bet arī lasītāju, kuram grāmata liek smieties, skumt, pasmaidīt vai notraust kādu asaru. Kā tulcotāja sākos tieši ar mīlestību pret valodu un grāmatām. Vēlāk, kad Latvijas Kultūras akadēmijā studēju norvēģu valodu, mums mācoties bija daudz jātulko. Pasniedzējs pamanīja, ka man tas padodas, un pēdējā kursā piedāvāja iztulkot kāda norvēģu autora lugu, kuru bija paredzēts iestudēt. To varētu saukt par liktenīgu nejaušību – pateicoties tai, es tagad, divdesmit gadus pēc studijām, joprojām esmu tulcotāja.

Kā tu izvēlēties valodu, no kuras tulko?

Vidusskolā mācījos humanitārajā jeb tā sauktajā „valodu” klasē. No svešvalodām mācījāties krievu, vācu un angļu valodu, bet tad skola piedāvāja iespēju sestdienās pamācīties arī zviedru valodu – tiem, kas vēlas. Tā nu es dažus gadus mācījos zviedru valodu. Kad beidzu vidusskolu, zināju, ka ļoti gribu studēt Latvijas Kultūras akadēmijā – kaut ko, kas saistīts ar valodām. Togad varēja izvēlēties starp norvēģu un franču valodas programmu, un es izvēlējos norvēģu valodu, jo tā ir ļoti līdzīga zviedru valodai. Tulkot sāku no norvēģu valodas, bet šobrīd tulkoju arī no zviedru un reizēm no krievu valodas.

Kas tev visvairāk patīk, tulkojot bērnu grāmatas?

Man ir palaimējies tulkot tādas bērnu grāmatas, kas man pašai ļoti, ļoti patīk. Tādas grāmatas sabiedrībā pavadīt pāris mēnešus ir diezgan aizraujoši. Visbrīnīšķīgākā ir iespēja caur tekstu atkal nokļūt pašai savā bērnībā, atdzīvināt tā laika sajūtas, atcerēties, kā tas bija – būt bērnam. Un vēl man patīk domāt, ka tulkoju grāmatas tieši saviem bērniem; iztulkoju kādu asprātīgu teikumu un iztēlē jau dzirdu viņu smieklus.

Kādas grūtības tev nācās pārvarēt, tulkojot šo Marijas Parras grāmatu? Kam šoreiz bija īpaši jāpievērš uzmanība?

Tulkojot grāmatu par Tonji, bija daudz jādomā par sniegu, kalniem, slēpēm, ragavām, par slēpošanas paņēmienu un trikiem, par ragavu uzbūvi – un kā to visu nosaukt latviski, protams.

Grāmatā ir daudz varoņu, un viņu vārdi latviešu bērniem skanēs svešādi, nebūs iepriekš dzirdēti. Tādēļ mazliet pastāsti par norvēģu personvārdiem. Vai šie ir izplatīti vārdi? Vai norvēģi vārdus izrunā tāpat, kā raksta? Angļu tulkojumā „Glimmerdāles Tonje,” nosaukta par „Neapturamo Astridu,” kā tu domā, kāpēc tā? Vai tulkojot var un varbūt pat vajag personvārdus adaptēt (mainīt uz latviski lietotiem personvārdiem) vai labāk ir iepazīstināt lasītājus ar citādo?

Latviešu bērni daudz lasa tulcotās grāmatas un nebaidās no svešādi un nepierasti

skanošiem vārdiem, tāpēc arī man nav jābaidās grāmatu varoņiem atstāt viņu īstos vārdus. Ir taču skaidrs, ka Norvēģijā cilvēkiem ir norvēģu vārdi un tie ne vienmēr ir tādi paši kā latviešu vārdi. Es tos mazliet pārveidoju tikai tajos gadījumos, kad norvēģu vārda rakstība atšķiras no izrunas (piemēram, vārdu *Gunnvald* izrunā *Gunnvall*; pieliekot latviešu valodā vajadzīgo galotni un atsakoties no līdzskaņu dubultošanas, sanāk *Gunvals*). Bet *Tonje* ir *Tonje* gan norvēģiski, gan latviski. Arī Norvēģijā tas ir pavisam rets vārds (pirms apmēram 70 gadiem tā popularitāte uz brīdi pieauga, jo savu meitu par *Tonji* nosauca slavēna norvēģu aktrise). Savukārt angļu tulkojumā *Tonje* ir kļuvusi par *Astridu* – acīmredzot izdevējiem likās, ka *Tonje* skan pārāk savādi un bērnu vecāki negribēs tādu grāmatu pirkt, tāpēc izvēlējās meitenei citu vārdu, kas arī ir norvēģu vārds, bet angļiski runājoša cilvēka ausij pierastāks. Reizēm tulkojumos varoņu vārdu maina pavisam citu iemeslu dēļ. Tā, piemēram, *Lennebergas Emīls* vācu tulkojumā ir kļuvis par *Lennebergas Mihelu*. Tas tāpēc, ka laikā, kad tika tulkota *Lindgrēnes grāmata*, vāciešiem viens slavens Emīls jau bija – arī Latvijā labi pazīstamais Emīls Tišbeins no *Kestnera* darbiem.

Vai tu esi lasījusi grāmatu par Heidi? Pastāsti tuvāk par šo grāmatu!

„*Glimmerdāles Tonjē*” daudz pieminēto grāmatu par Heidi (tā ir šveiciešu rakstnieces *Johannas Spiri (Johanna Spyri)* grāmata „*Heidi*”, kas pirmoreiz publicēta 1881. gadā) es pirms daudziem gadiem pēc šveiciešu draudzenes ieteikuma biju izlasījusi vāciski, bet, tulkojot grāmatu par *Tonji*, atradu un izlasīju arī *Ērikas Lūses* tulkojumu (to izdevis „*Preses nams*”, 1994). Šo pašu grāmatu, bet atveidojot meitenes vārdu citādi – *Heidija*, var lasīt arī *Ivetas Galējas* tulkojumā („*Zvaigzne ABC*”, 2021)

Lai gan tas ir stāsts par seniem laikiem un tālām vietām, mazās Heidi sirdssāpes, ilgas un prieks nav sveši nevienam, arī *Tonji* šī grāmata ļoti aizrauj. Turklāt viņa spēj ieraudzīt, kā grāmatas notikumi sabalsojas ar notikumiem viņas labākā drauga un tā meitas dzīvē.